

PES s DRDOLEM

GUNVOR BJERREOVÁ ELISA MAQEOVÁ

ARGO

GRÓNSKÉ POHÁDKY
A POVĚSTI

ARGO

PES s DRDOLEM

GRÓNSKÉ POHÁDKY
A POVĚSTI

PES s DRDOLEM

GRÓNSKÉ POHÁDKY
A POVĚSTI

GUNVOR BJERREOVÁ
ELISA MAQEOVÁ

ILUSTROVAL
MARTIN VELÍŠEK

ARGO

Kniha vychází s podporou Lud'ka Volfa.

Z dánštiny a angličtiny s přihlédnutím ke grónskému originálu
přeložil Zdeněk Lyčka

Czech edition © Argo, 2023

Månemanden og andre fortællinger fra Grønland

© Gunvor Bjerre, Miki Jacobsen og milik publishing, 2016

Tunumiit mersertini oqalittuaat / Tunumiut meeqqanut oqaluttuaat /

Østgrønlandske børneeventyr / East Greenlandic children's stories

© Elisa Maq / Atuakkiorfik, Nuuk 1994

Illustrations © Martin Velíšek, 2023

ISBN 978-80-257-4241-9 (váz.)

ISBN 978-80-257-4334-8 (e-kniha)

ÚVOD PRO DĚTI

Milé děti,

v dnešní době spíte v postelích na měkkých matracích, ale kdysi dávno lidé spávali na tvrdých dřevěných pryčnách. Dneska bydlíte ve zděných či dřevěných domech, ale lidé původně bydleli v chatrčích z kamenů a rašelinových drnů. Můžete si koupit jídlo v obchodě, ale v dávných časech si každý musel potravu ulovit. Když zamrzlo moře a lovit se nedalo, hrozila lidem smrt hladem.

Pohádky a pověsti, které právě držíte v rukou, se odehrávají v Grónsku a vyprávěly se v době, kdy neexistovaly měkké matrace, zděné či dřevěné domy ani obchody, ve kterých by se dalo koupit jídlo.

Jednotlivé příběhy neměly psanou podobu jako v této knize, protože tehdy žádné knihy nebyly a nikdo neuměl číst ani psát. Zato se hodně vyprávělo, takže děti poslouchaly s otevřenou pusou. Zasmály se spolu, když někdo udělal něco legračního nebo hloupého, anebo se k sobě přitiskly, když dostaly strach a bály se, že z tmavých koutů chatrče vylezou nebezpeční duchové – u nich doma totiž poblíkávaly jenom lampy s hořícím velrybím tukem.

Žil jednou jeden Gróňan a ten se jmenoval Knud Rasmussen. Narodil se před sto padesáti lety v městečku Ilulissat v západním Grónsku. Jeho tatínek byl Dán a maminka napůl Dánka a napůl Gróňanka. Když Knud vyrostl, procestoval se psím spřežením celé Grónsko a zapsal staré příběhy, které mu lidé vyprávěli. Zaznamenal spousty historek a některé z nich najdete v této knize.

Můžete si přečíst i pozoruhodné pohádky z východního Grónska, které pro vás připravila inuitská spisovatelka Elisa Maqeoová. Její dědeček byl šaman, tedy člověk obdařený zvláštními schopnostmi, který se dokázal setkávat s nadpřirozenými bytostmi a hovořit s nimi.

Pokud ještě samy neumíte číst, poproste někoho, aby vám pohádky a pověsti z této knihy přečetl. Potkáte v nich mluvící zvířata,

létající šamany, sirotky, kteří byli tak chudí, že ve sněhu a mrazu museli chodit bosí, nebo siláky, kteří unesli i velrybu.

Pokud některému slovu neporozumíte, přečtěte si vysvětlivku pod čarou. Přejeme vám příjemné čtení a hezkou zábavu.

Gunvor Bjerreová a Zdeněk Lyčka

ÚVOD PRO DOSPĚLÉ

Když krajinu zahalila několikaměsíční zimní temnota a nastaly tuhé mrazy, lidé si na pryčnách v nízkých chatrčích z kamenů a rašelinových drnů vyprávěli staré pověsti a mýty, tradované z generace na generaci. Děti špicovaly uši, aby jim nic neuniklo, a později vše zase vypravovaly svým dětem.

Grónské pověsti a mýty jsou často drsné a svědčí o životě na prahu přežití. Odehrávají se v blíže neurčené době – v dávných časech, kdy lidé měli „mocnější životní šťávy než dnes“, řečeno slovy lovce Majaqa z národa Polárních Inuitů.

Nejrůznější příběhy z celého světa dnes k dětem pronikají hlavně prostřednictvím elektronických médií, ústní podání však stále má svoji váhu a dokáže dětskou pozornost upoutat. Díky strhujícím příběhům z Grónska se mohou děti na celém světě seznámit s bohatou vypravěčskou tradicí inuitského národa a jeho specifickou kulturou. Protože všechny mýty a pověsti se tradovaly v ústní podobě, jednotlivé příběhy často existují v různých variantách – podle toho, kolik si vypravěč stačil zapamatovat a co přidal či ubral.

Základem českého vydání grónských pohádek a pověstí jsou *Myter og Sagn fra Grønland I-IV* (Mýty a pověsti z Grónska, 1.–4. díl) polárního badatele, cestovatele a spisovatele Knuda Rasmussena (1879–1933), jejichž výbor uspořádal dánský spisovatel Jørn Riel (1931), který žil šestnáct let v Grónsku. V roce 2016 některé z těchto příběhů převyprávěla pro děti a mládež dánská novinářka Gunvor Bjerreová (1942) v knize *Månemanden og andre fortællinger fra Grønland* (Měsíční muž a jiné příběhy z Grónska). Autorka knihu doplnila převyprávěnými pohádkami a pověstmi dalších grónských autorů.

Součástí českého vydání je také první kniha publikovaná ve východním dialektu grónštiny *Tunumiit mersertini oqalittuaat / Tunumiut meeqqanut oqalittuaat / Østgrønlandske børneeventyr / East Greenlandic children's stories* (Pohádky z východního Grónska), vydaná v roce

1994 u příležitosti stého výročí založení východogrónského města Tasiilaq (Ammassalik). Její autorkou je inuitská spisovatelka Elisa Maqeoová (1916–2007) z osady Kuummiut, kterou založil její otec Kaarali Andreassen, známý grónský umělec a jeden z prvních křesťanů na východním pobřeží Grónska. Elisin dědeček Mitsivarnianga byl proslulý lovec a šaman.

Do českého výboru jsme nezařadili totožné či podobné varianty pověstí, které u nás vyšly již dříve, a to v české verzi Rasmussenových knih *Grónské mýty a pověsti* (1996, 2007) a *Noví lidé* (2018) či v knihách *O Iqimarasussukovi, který jedl své ženy* (2016) Árona z Hůrky a *Duše, buď krásná* (2018) Oleho Jørgensena. Výjimkou jsou příběhy o Kaassasukovi, Měsíčním muži a Matce moře, které sice česky vyšly již v několika variantách, nikoli však ve zjednodušené podobě pro děti a mládež.

Gunvor Bjerreová a Zdeněk Lyčka

GUNVOR BJERREOVÁ

VYPRÁVÍ

GRÓNSKÉ
POHÁDKY
A POVĚSTI

